

МОРФОФУНКЦІОНАЛЬНІ ВЛАСТИВОСТІ ВИМЕНІ КОРІВ МОЛОЧНИХ ТА КОМБІНОВАНИХ ПОРІД

М. І. Бащенко¹, д. с-г. н, професор, академік НААН, В. В. Федорович², к. с-г. н., доцент
logir@ukr.net

¹Національна академія аграрних наук України

²Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького

У сучасних умовах інтенсифікації тваринництва, коли важливими критеріями цінності породи є не лише її продуктивні якості (молочність, відтворювальна здатність), але і пристосованість до використання в умовах промислової технології, морфологічні ознаки і функціональні властивості вимені корів стають чи не найважливішими ознаками «технологічного» відбору, що забезпечує одержання високопродуктивних тварин, адаптованих до умов комплексної механізації. Тому метою наших досліджень було вивчити морфофункціональні властивості вимені корів-первісток української чорно- та червоно-рябої молочних, айрширської, червоної польської, симентальської та бурої карпатської порід. Оцінку вимені та швидкості молоковіддачі проводили на 2–3 місяці лактації за методикою, розробленою Латвійською сільськогосподарською академією.

Встановлено, що корови досліджуваних порід за морфофункціональними властивостями молочної залози відрізнялися між собою. Серед корів молочного напрямку продуктивності найбільшими розмірами вимені відзначалися тварини української чорно-рябої молочної породи (довжина — 41,7 см, ширина — 36,4 см, обхват — 129,1 см). За довжиною вимені вони переважали первісток української червоно-рябої молочної породи на 0,2 см, айрширської — на 1,2 см і червоної польської — на 1,9 см ($P<0,05$); за шириною вимені — на 0,2 см; 1,4 см і 0,8 см, за обхватом — на 1,8 см ($P<0,05$), 5,1 см ($P<0,01$) і 27,4 см ($P<0,001$) відповідно. Серед комбінованих порід краще розвинене вим'я було у сименталів (довжина вимені — 38,4 см, ширина — 34,3 см, обхват — 113,2 см). Їх перевага над ровесницями бурої карпатської за довжиною вимені становила 6,0 см, за шириною — 4,7 см і за обхватом — 16,6 см (при $P<0,001$ у всіх випадках). Треба відзначити, що для досягнення високої молочної продуктивності, згідно з методичними рекомендаціями Латвійської сільськогосподарської академії, обхват вимені у корів молочних і комбінованих порід повинен становити не менше, ніж 110 см, вим'я має бути об'ємним, з широкою площею прикріплення. Проведені дослідження свідчать, що корови українських чорно- і червоно-рябої молочних, айрширської та симентальської порід характеризуються добре розвинутою молочною залозою (обхват вимені — у межах 113,2–129,1 см), а первістки червоної польської та бурої карпатської породи — середньою.

Важливим селекційним показником у системі оцінки молочної залози є відстань від її дна до підлоги. Цей показник має суттєве значення не лише з огляду на придатність вимені до технології машинного доїння, але й свідчить про міцність прикріплення молочної залози до черева. За результатами наших досліджень, відстань від дна вимені до підлоги у підконтрольного поголів'я, залежно від породи, була у межах 53,0–57,7 см.

При машинному доїнні велике значення має розмір дійок. Небажаними є занадто довгі або короткі, товсті або тонкі дійки; у корів молочного та молочно-м'ясного напрямку продуктивності їх довжина не повинна бути більшою за 9 см, і меншою, ніж 4 см, а їх діаметр — меншим, ніж 1,8 см, і більшим за 3,2 см. Встановлено, що найдовшими дійками серед молочних порід відзначалися червоно-рябі первістки, а найменшими — чорно-рябі; діаметр дійок був найбільшим у корів червоної польської породи, найменшим — у первісток українських чорно- та червоно-рябих молочних порід. Серед комбінованих порід дещо більші довжину та діаметр дійок мали корови бурої карпатської породи.

До основних і найбільш доступних досліджень властивостей вимені належить оцінка його форми. Згідно з методикою Латвійської сільськогосподарської академії, вим'я вважається ванноподібним, якщо його довжина перевищує ширину на 15 % і більше, чашоподібним, якщо ця перевага становить 5–15 % і округлим, якщо вона становить менше 5 %. Серед підконтрольного поголів'я молочних порід найбільший відсоток первісток з ванноподібною формою молочної залози був у айрширів (51,4 %) та чорно-рябих корів (51,0 %), найменший — у тварин червоної польської породи (14,9 %), а червоно-рябі первістки займали проміжне місце (50,0 %). Серед комбінованих порід більший відсоток тварин з ванноподібною формою вимені був у сименталів (25,9 %).

За інтенсивністю молоковіддачі кращими виявилися первістки айрширської породи (1,96 кг/хв.). За цим показником вони переважали ровесниць української чорно-рябої молочної породи на 0,07 кг/хв., української червоно-рябої молочної — на 0,12 кг/хв. та червоної польської — на 0,30 кг/хв. ($P<0,001$). Водночас корови українських чорно- та червоно-рябої молочних порід за швидкістю молоковіддачі переважали первісток червоної польської породи відповідно на 0,23 кг/хв ($P<0,001$) та 0,18 кг/хв. ($P<0,01$). Серед комбінованих порід кращою інтенсивністю молоковіддачі, хоч і незначно, характеризувалися тварини бурої карпатської породи (1,61 кг/хв.).

Нами встановлені додатні зв'язки між величиною надою корів-первісток та обхватом молочної залози (в межах 0,187–0,421), довжиною вимені (0,317–0,476) і шириною (0,215–0,381). Між надоєм та довжиною і діаметром дійок у корів досліджуваних порід спостерігалися різнонаправлені зв'язки — від –0,137 до +0,207.

Отже, кращим розвитком морфофункціональних ознак вимені серед корів молочних порід відзначалися первістки айрширської та української чорно-рябої молочної порід, гіршими — червоної польської, а української червоно-рябої молочної породи займали проміжне місце. Серед комбінованих порід краще розвинену молочну залозу мали симентали. Коефіцієнти кореляції між надоєм та морфологічними ознаками вимені, залежно від породи та показника, були в межах 0,187–0,476, а між надоєм та промірами дійок — у межах від –0,137 до +0,207.